

Biyografi

el-Bezdevî Ebu'l-'usr
'Alî B. Muhammed

Dr.

Y. Ziya KAVAKÇI
Edebiyat Fakültesi
İsl. Araşt. Enstitüsü

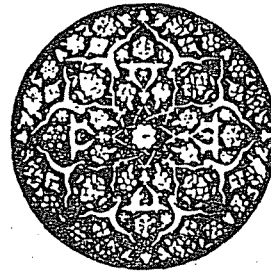
Şimdi Türkiye'mizde pek meşhur bir İslâm hukukçusunu kısaca tetkik edeceğiz. «Keşfi Pezdevî» adı altındaki bir eser münasebetiyle sık sık zikredilen ve İran tesiri altında *Pezdevî* diye adlandırılan bu fakihimizin tam nisbesi *Fahr'ul-İslâm Ebu'l-Hasan 'Alî b. Muhammed b. el-Husayn b. 'Âbd'ül-Kerîm b. Mûsâ b. 'İsâ b. Mücâhid'in-Nesefî* (1) *el-Bezdevî Ebu'l-'Usr'dir* (2). Perdevî ailesinden iki hukukçu yetişmiştir ki ikincisinin adı *el-Bezdevî Ebu'l-Yüsr Muhammed'dir* (421-493/1030-1100) (3). Her iki kardeşin nisbet edildiği *Bezde* «Nesef'ten altı fersah uzakta müstahkem bir kaledir.» (4) Bu kalenin adı yanında kurulmuş olan şehre alem olmuştur (5).

İslâm Ansiklopedisi'nde adına raslanmaması büyük bir kusur telâkî edilebilecek olan bu değerli İslâm hukukçusu 400/1009 yıllarına doğru dünyaya gelmiştir (6). Babası *Muhammed b. el-Huseyn, Semerkand* ve *Buhârâ*'da kadılık yapmış, daha sonra azlini müteakip *Bezde*'ye gidip yerleşmiştir (7).

Mâverâ'ün-Nehr'in bu mühim fakihî, *Şems'ul-Eimme Ebu Bekr Muhammed es-Serahsî*'nin (400-483/1009-1090) (8) muasırı olup *el-Halvâ'i* tarafından idare edilen mektepte *es-Serahsî*'ye arkadaşlık etmiştir (9). Kendisi ayrıca Hadîs tahsil edip rivayette bulunmuştur (10).

Kendisinden rivayet edenler arasında arkadaşı *Semerkand hatibi Ebu'l-Me'âlî Muhammed b. Nasr b. Mansûr el-Meydânî* (11) ve kendi oğlu kadı *Ebû Sâbit el-Hasen b. 'Alî el-Bezde* bulunmaktadır (12).

Fakihimiz bir ara *Semerkand*'a gitmiş ve orada da ders okutmuştur (13).

el-Bezdevî'nin ölümü hakkında sırayla 482/1089 (14), 483/1090 (15), 484/1091 (16) ve 557/1161 (17) tarihleri verilmişse de en doğrusunun 428/1089 yılı olduğu anlaşılmaktadır (18). O, Keş'te ölmüş (19), cesedi *Semerkand*'a getirilmiş ve orada mescidin kapısının yanında defnedilmiştir (20).

Bizde meşhur olan nisbesiyle *Pezdevî*, iyi bir İslâm hukukçusudur. Hem *Usûl-i Fık'h'a* ve hem de *Furû-i Fık'h'a* dair eserleri mevcuttur. Ancak kendisine her devirde şöhret sağlamış olan eseri *Usûl-i Fık'h'a* dair bulunandır ki bu sebepten kendisine *Usûlî* (Usûlcu) denmiştir. Müellifimizin *Fıkha* dair eserleri iki grupta tetkik olunabilir!

A) Nüshaları bize kadar gelmiş olanlar:

1 — *Kenz'ul-Vusûl ilâ Ma'rifet'il-Usûl*, İstanbul, 1307 ve 1308. Osmanlılar devrinde çok önem verilen bu kitap, «teferruatlı ve i'cazın mükemmel bir örneği» bir *Usûl-i Fık'h* kitabıdır (21). Bu kitap el-Bezdevî'nin yegâne matbu eseridir.

2 — *Kitâb'ul-Mesûl* (22),

3 — *Risâletün fî Kwâ'et'il-Musallî* (23),

4 — *Şerh'ul-Câmî's-Sağîr* (24),

5 — *Zellet'ul-Kârî* (25),

6 — *ez-Ziyâdât*. Hiç bir kaynakta kaydına rashiyaamadığımız bu eserin yegâne nüshası *İstanbul Süleymaniye Umumî Kitaphânının Fatih 1665/1'de* kayıtlıdır. *Furû'u fıkha* ait bir eserdir.

Kısaca tavsifi şudur: *Fatih* no. 1665'te kayıtlı şirazesini bozuk şemseli meşin bir cilt içinde, aharsız kalın kâğıt üzerinde söz başları iri ve seyrek olmak üzere her sahifesinde 25 satır bulunan nesih yazılı 24x16 (20x13) cm. boyunda 208 varaklık bir kitaptır. Kenarlarında seyrek notlar vardır.

Görüldüğü gibi bu yazma unique nüsha mükabelesi yapılmış kıymetli bir yazmadır. Ancak eserin müellifimize aidiyeti hakkında bütün şüphelerin giderildiği henüz kat'iyetle söylenemez, kanaatındayız.

7 — *Ziyâdât'uz-Ziyâdât* (26) *Brockelmann*'ın eserinde adına raslanmayan bu kitap da yukardaki eserin sonuna ilâve edilmiş ve aşağıdaki hususlar hariç diğer bakımlardan tavsifi aynı olan bir kitaptır.

B) el-Bezdevî'nin bize kadar yazmaları gelmemiş, fakat isimleri sadece kaynaklarca beyanedilmiş fikhî eserleri şunlardır:

1 — *Ğinâ'ul-Fukahâ* (27),

2 — *Şerh'ul-Câmî'il-Kebîr* (28).

Pezdevî fık'h eserlerinden başka diğer mevzularda tealluk eden kitapların da müellifidir (29).

(1) Bu vasıf için bkz. el-Hamevî Yâkût, *Mu'cem'ul-Buldân*, (Beyrut, I-V, 1955), I/409.

(2) *Kahhâle*, 'Umer Ridâ', *Mu'cem'ul-Müellifin*, Terâcimü Musannifi 'l-Kütüb'il-Araabiyyeh, (Dimeşk, c. I-XV, 1957-1961), VII/192, *Brockelmann*, GAL, I/373; Suppl., I/637; *Leknevî*, el-Hindî *Muhammed 'Abd'ul-Hayy, el-Fevâid'ul-Bahiyetü fi Terâcim'il-Hanefiyyeh*, Kahire, 1324, h., s. 124-125; *Taşköprizâde*, *Ahmed b.*

Mustafa, Miftâh-us-Sa'âdeti ve musbâh'us-Siyâdeh, (Haydarabad, c. I, II, III, 1323-1336), II/54; Kureşi, Ebû Muhammed 'Abd'ul-Kâdir, el-Cevâhir'ul-Mud'îeti fi Tabakât'ul-Fukahâ', Musul, 1961, s. 85; Kafesoğlu, İbrahim, Sultan Melikşah devrinde Büyük Selçuklu İmparatorluğu, İstanbul, 1953, s. 183; Mu'cem'ul-Buldân, a.y.; Hîdâye sahibi onu el-Kefâletü ve'l-Vedi'ah bahislerinde zikreder.» (Kureşi, ay.y.; Taşköpr., Tabakât, a.y.).

(3) Hayatı için bkz. Kavakçı, Yusuf Ziya, XI ve XII. asırlarda Karahanlılar Devrinde Mâverâ'un-Nehr'de İslâm Hukuku Üzerinde Yapılan Çalışmalar, (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde verilmiş ve basılmamış doktora tezi) İstanbul, 1967, s. 39-40.

(4) M. el-Buldân, a.y.; Le Strange, G., The Lands of the Eastern Galiphate Mesopotamia, Persia, and Central Asia from the Muslim Conquest to the time of Timur, Cambridge, 1930, s. 471; Kureşi, a.y.

(5) Le Strange, a.y.

(6) GAL, a.y.; Kahh, a.y.; Leknevi, a.y.; Taşköpr., Tabakât, a.y.; İbnu Kutlûbuğâ, el-Kâsım b. 'Abdillâh es-Sudûni, Tâç'ut-Terâcimi fi Tabakât'il-Hanefiyyeh (neşreden Flügel), Leipzig, 1862, 30-31, 116; Taşköpr., Miftâh, a.y.; el-Hudari, Muhammed, Ta'rihi'ut-Teşri'il-İslâmi; Mısır, 1934, s. 362; M. el-Buldân'da doğum tarihi olarak «470 ve küsür» tarihinin verilmesi yanlış olmalıdır.

(7) M. el-Buld., a.y.

(8) Hayatı ve bibliyografyası için bkz: Kavakçı, Y. Z., doktora tezi, s. 33-37.

(9) Hamidullah, M., Usûl al-Fıkh'ın Tarihi, İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, c. II, cüz 1, (İstanbul) s. 12.

(10) M. el-Buld., a.y.

(11) Kureşi, a.y.; Leknevi, a.y.; İbnu Kutl., a.y.; Taşköpr., Miftâh, a.y.; M. el-Buld., a.y.

(12) M. el-Buld., a.y.

(13) Leknevi, a.y.

(14) GAL, a.y.; Suppl., a.y.; Kahh, a.y.; Leknevi, a.y.; Hâci Halife, Keşf'uz-Zunûn 'an Esâmî'l-Kütübi ve'l-Fünûn, İstanbul, c. I, 1941 (1360), c. II, 1943 (1362), s. 553; Taşköpr., Tabakât, a.y.; Aynı müell. Miftâh, ay.y.; Kureşi, a.y.; İbnu Kutl., a.y.; Keşf., 112, 457, 553, 563, 568, 1016, 1485, 1581, el-Bağdâdi, İsmâ'il Bâşâ b. Muhammed, Hediye't'ul-'Arifin, Esmâ'ul-Müellifâne ve Âsâr'ul-Musanıfın, (İstanbul, c. I, 1951, c. II, 1955), I/693; Aynı müell., İzâh'ul-Meknûni fi'z-Zeyli 'alâ Keşf'iz-Zunûni 'an Esâmî'l-Kütübi ve'l-Fünûn, İstanbul, c. I, 1945 (1364), c. II, 1947 (1366), II/34, 388; Kafesoğlu, a.y.

(15) Hudari, a.y.

(16) Kureşi, a.y.; (Siddik Hasan Hân'ın «el-Hittâ» kitabından nakil). Bunun hata olduğu belirtilmiştir (a.y.).

(17) M. el-Buld., a.y.; Bunun fahiş bir hata olması lâzımdır.

(18) Kureşi, a.y.; Leknevi, a.y. (Ta'likât).

(19) Leknevi, a.y., Brockelmann ve Yâkût ölümlerini Semerkand olarak gösterir.

(20) Kureşi, a.y.

(21) Hamidullah, a.y.

(22) Suppl., a.y. ve orada zikredilen diğer kaynaklar.

(23) GAL, a.y.

(24) Suppl., a.y. ve verilen daha başka tercume-i hal kitapları.

(25) GAL, a.y. Bu risalenin Brockelmann tarafından görülmeyen bir yazması Süleymaniye Umumi Esad Efendi 1262'de kayıtdır.

(26) Hediyyeh, a.y.

(27) Leknevi, a.y.; Kureşi, a.y.; Hudari, a.y.; Hediyyeh, a.y.; Kafesoğlu, a.y.

(28) İbnu Kutl., a.y.; Leknevi, a.y.; Kureşi, a.y.; Keşf., 563; Hediyyeh, a.y.; Taşköpr., Miftâh, a.y.; Aynı müell., Tabakât, a.y.; Hudari, a.y.; Kafesoğlu, a.y.

(29) bkz. GAL ve Suppl., a.y.

From the Quran

THE PEOPLE WHOME ALLAH LIKES

In the name of Allah, most Gracious, most Merciful.

1 — ...And do good, surely Allah loves those who do good.

Bagara: 195

2 — ...Surely Allah loves those who turn to Him constantly and he loves those who themselves pure and clean.

Bagara: 222

3 — He who fulfilleth his pledge and Wardeth off (evil, lethem know that). Surely Allah loves those who ward off (evil).

Al-i 'Imran: 76

4 — Those who spend (freely) whether in prosperity, or in udversity, who restrain anger and pardon (all) men; Allah loves those who do good.

Al-i 'Imran: 134

5 — ...But they never lost heart if they met with disaster in Allah's way, nor did they weaken (in Will) nor give in. And Allah loves those who are firm and steadfast.

Al-i 'Imran: 146

6 — ...Then, when thou hast taken a dicsion, put the trust in Allah. Surely Allah loves those who put their trust (in Him).

Al-i 'Imran: 159

7 — ...If thou Judge in equity between then. Surely Allah loves those who judge in equity.

Mâida: 45

8 — ...So fulfil your engagements with them to the end of their term; Surely Allah loves the righteous.

Tauba: 4

9 — ...But if it complies, then make peace between then with justice and be fair; surely Allah loves those who are fair (and just).

Hujurât: 9

10 — Truly Allah loves those who fight in His Cause in battle array, as if they were a solid Cemented structure.

Saff: 4

11 — Say: If you love Allah, follow me: Allah love you...

Al-i 'Imran: 31 will

12 — O ye who believe! If any from among you turn back from his faith, soon will Allah produce a people love Him, lowly with the Believers, mighty against the Rejecters, fighting in the way of Allah, and never afraid of there proaches.

Mâidâ: 57

By
Cahid BALTACI

